

Lacunele tabelelor de clasificare și posibilitatea diminuării lor prin crearea unui tezaur

Dacă mi-am exprimat vreodată îndoiala asupra reușitei îndrăznețului proiect de a alcătui un vocabular controlat pe baza tabelelor de clasificare zecimală universală - și mi-am exprimat-o cu fizice prilej ce mi s-a ivit-, nu am făcut-o, precum Descartes, doar metodic, deși nici această „fațetă” a scepticismului drămuit nu-i de neglijat; când ne-o facem însoțitor de drum, îndoiala despre care vorbea filosoful francez ne păstrează vigilența trează. Nu am făcut-o doar metodic, spuneam. Atitudinea neîncrezătoare era și mai este încă exteriorizarea unei spaime în fața responsabilității uriașe ce trebuie să și-o asume indexatorul nevoit să lucreze cu tabele de clasificare neactualizate, nerevizuite de decenii; a trebuit să reactualizăm problematica domeniului, deoarece constatăm pe măsură ce înaintăm în miezul tematicii că noțiuni devenite de mult clasice lipseau cu desăvârșire din textul tabelelor. Nemaivorbind de faptul că lucrând cu o clasificare doar parțial fațetată, care doar se pretinde ierarhizată și care conține „multe enumerări, postcoordonarea este imposibil de realizat.”*

Desigur, unora li se vor fi părut deja exagerate aceste aprecieri. Însă, în orice tentativă de exprimare a vreunui punct de vedere este foarte important spațiul unde te plasezi și perspectiva ce și se deschide din locul pe care-l ocupi. Or, eu vorbesc situându-mă în miezul problematicii clasei 1: Filosofie. Psihologie, clasă ai cărei indici nu au fost revizuiți din anii '60.

Informația este verificată în corecțiile apărute în perioada 1965-1997. Mai concret, de la Extensions and Corrections to the UDC, Series 10/1 apărută în iunie 1978 și până în 1997, când a apărut Extensions and Corrections to the UDC, Series 19 au fost făcute următoarele propuneri pentru clasa 1: au fost schimbate șapte trimiteri, respectiv, înlocuiți cu alți indici către care se făcea trimiterile; în 1991 se renunță la trimiterea existentă la 117 către 541 și se mai adaugă una de la 17.021.3 către 316.35. Atât! Nu vi se pare destul de îngrijorătoare această anchilozare a problematicii domeniului? Putem compara munca ce a necesitat-o umplerea gologilor acestui domeniu cu aceea pe care a presupus-o tezaurificarea unei clase cum este, de

Elena Drăgoi
B.C.U. București
Serviciul Catalogare-Indexare

20

■ Lacunele tabelelor de clasificare și posibilitatea diminuării lor prin crearea unui tezaur ■

pildă, 61 sau 582- aproape în întregime revizuite și reactualizate, sau clasa 8, cu ale cărei fațete ne-am obișnuit încă din 1991? Ar fi interesant de comparat numărul indicilor folosiți din tabelă și numărul termenilor rezultați. Acest raport ar fi grăitor în ce privește efortul de a îmbunătăți clasificarea zecimală universală fără a-i încâlca regulile de utilizare. Astfel, în lucrarea prezentată, se pot număra 477 de indici folosiți, dintre care, un număr de aproximativ 80 sunt neregăsibili ca atare în tabele, dar au fost creați respectând uzanțele CZU. Așadar, pentru mai puțin de 400 de indici, se regăsesc 953 de termeni, dintre care 760 de termeni preferențiali (descriptori) și 193 termeni nepreferențiali (nondescriptori).

Făcând aceste aprecieri, nu intenționăm nicidcum să minimalizăm efortul depus în tezaurificarea celorlalte clase sus-menționate, ci doar încercăm justificarea eventualelor insuficiențe sau deficiențe ale lucrării prezentate pentru clasa 1, neajunsuri datorate poate în parte și maimarelui interes acordat eliminării lacunelor tabelelor de clasificare. Și am insistat asupra acestui aspect nu doar din prea mult respect pentru problematica

filosofică, ci și datorită faptului că ni se pare cel puțin inconsistent logic acel proiect despre care vorbește profesorul olandez Gerhard Riesthuis, anume de a crea un limbaj ideal de informare, care, în opinia profesorului ar fi o „clasificare ce poate fi utilizată pentru căutare asemenei unui tezaur”, dar clasificarea după care lucrează domnia sa este clasa 314 din CZU nerevizuită din anii '70. Și în condițiile în care tezaurul creat după o asemenea tabelă-nedepunând nici un efort pentru actualizarea domeniului trebuie să constituie limbajul complementar clasificării, iar clasificarea - limbajul complementar tezaurului, când „funcția principală a clasificării este aceea de a asigura relațiile (poli)ierarhice dintre concepte și a preveni golarile din tezaur” iar „tezaurul oferă relații pe care nu le găsim în clasificare, cum ar fi relațiile multiierarhice” (op. cit.), operațiunea ni se pare că implică o argumentare circulară, o încercare de definire a unui termen prin celălalt și cu ceea ce este cerc vicios nu trebuie să fim nici toleranți, nici protocolari. Proiectului în sine i s-ar acorda credibilitate dacă inițierea sa ar fi

limitată la scopul de verificare a operaționabilității așa-zisilor algoritmi de atribuire automată a descriptorilor în funcție de indicii de clasificare acordăți documentelor, deoarece funcționarea acestora nu va fi perfectă fără o clasificare fațetată, care să poată îngloba noțiuni proaspete, de neomis într-un tezaur bine constituit.

Așadar, după o opinie mai puțin autorizată, actualizarea tematicii, aducerea la zi a „universului discursului” prezentat de o clasă sau alta a CZU trebuie să fie primul pas și cel mai important în acest proiect. De aceea, în tezaurul prezentat pentru indicii clasei 1 s-a acordat prioritate acestei operațiuni și s-a neglijat, poate, postcoordonarea, aspect asupra căruia s-ar mai putea insista; apoi, în corpul propriu-zis al tezaurului au fost create note explicative exasperant de lungi. Au fost incluse pentru a avea o evidență clară a ceea ce s-a introdus în plus față de tabelă, dar într-o prezentare finală a lucrării - ce va cuprinde și diviziunea 159.9 Psihologie - aceste note pot constitui negreșit un cuvânt introductiv, iar înregistrările propriu-zise ale termenilor ar deveni în acest caz mai „aerisite” și mai lesne de

Lacunele tabelelor de clasificare și posibilitatea diminuării lor prin crearea unui tezaur

urmărit; sinonimele au fost, în marea lor majoritate, rezolvate prin trimiteri, alegându-se un termen preferențial (descriptorul) - și uneori nici acest lucru nu a fost prea facil - către care s-au efectuat trimiterile de la termenii nepreferențiali (nondescriptori), ca în exemplele:

LOGICĂ GENERALĂ

CZU :	161/162
TG :	Logică
TS :	Teoria noțiunii
	Teoria judecății
	Teoria raționamentului
UP :	Logică formală elementară
	Logică formală clasică
	Logică chrysippiană
	Logică formală tradițională
	Logică aristotelică
	Logică megaro-stoică

LOGICĂ MATEMATICĂ

CZU :	164
TG :	Logică
TS :	Calcul propozițional
	Calculul predicatelor
UP :	Logică formală modernă
	Logică simbolică
	Logică nechrysippiană
	Teoria formelor abstractive
	Ontologia posibilului
	Calcul logic

De menționat că doar doi dintre cei doisprezece nondescriptori (UP) „Logică simbolică” și „Calcul logic” au fost „culeși” din textul tabelei CZU. De la fiecare dintre ei există trimiteri

către termenul preferat. De remarcat în exemplul următor și caracterele diferite folosite pentru nondescriptori față de termenii preferați:

Logică nechrysippiană
vezi: LOGICĂ
MATEMATICĂ

Cvasisimonimele, mai puține la număr, au fost considerate termeni asociați (TA):

ETICĂ

CZU :	17
TG :	Filosofie
TA :	Morală
UP :	Filosofie practică
	Morală teoretică
	Filosofie morală

Antonime și omonime se vor ivi probabil mai multe atunci când tezaurul nostru se va constitui într-o lucrare unitară, cumulând practic toate clasele CZU.

Cum s-a procedat atunci când s-a constatat că terminologia curentă din domeniu nu este menționată în textul tablei sau nu-i plasată corect? În primul rând, s-a apelat la repetarea unuia și aceluiași indice de clasificare atunci când problematica nu ni s-a părut suficient de detaliată. Recordul în materie îl detine indicele 161.25, din textul căruia se pot deduce doar trei principii logice: necontradicției, terțul exclus și rațiunea suficientă. Prin consultarea literaturii de

specialitate, s-au putut crea 28 de descriptori desemnând principii logice și prelogice atribuți unuia și același indice de clasificare. Ca atare, se poate ivi întrebarea: nu este prea specializat tezaurul nostru? Într-adevăr, crearea unui tezaur presupune întotdeauna raportarea la utilizatorii pentru care este creat. Dacă mă raportează la cititorii unei biblioteci enciclopedice, deși se poate constata o prea mare amănunțire a problematicii, dar dacă tezaurul nostru va ajunge și la o bibliotecă specializată, atunci să se exageră prezentându-se cele 28 de principii.

Apoi, deși tabela menționează unele raporturi dintre noțiuni la indicii 161.161, 161.162, 161.163, deoarece nu enumeră toate raporturile posibile și nici nu distinge între raporturi intensionale și raporturi extensionale, s-a procedat la crearea prin extensie a indicelui 161.161.163 și a fost folosit la toate cele 15 raporturi consemnate. În mod similar a fost creat un nou criteriu de clasificare a judecăților - după cantitate și calitate. S-a utilizat extensia între 161.222 și 161.223, indici la care sunt prezentate judecățile după cantitate și, respectiv, judecățile după calitate.

Mai dificil de găsit o

**Lacunele tabelelor de clasificare și
posibilitatea diminuării lor prin crearea unui tezaur**

soluție ni s-a părut în cazul logicii modale, a logicii deontice, a semioticii logice cu cele trei ramuri ale sale, noțiuni nemenționate niciunde în textul tabelei CZU corespunzător clasei 1. Dacă fragmentul clasic al logicii modale, creație a filosofului din Stagira, l-am putut indexa la indicele 161.26, unde sunt reprezentate judecările modale, judecăți cu care, de altfel, operează această frațiiune de logică, pentru logica modală modernă - ce iese de sub „jurisdicția” logicii generale indexată la 161/162 - am improvizat o relație între 164.1.08, indice la care sunt reprezentate aplicațiile logicii matematicii, și 161.26-judecările modale. În mod oarecum asemănător s-a procedat cu logica deontică, de asemenea de neregăsit în tabele, doar că de data aceasta s-a relationat 164.1.08, reprezentând aplicațiile logicii simbolice, cu 161.225.23, unde sunt indexate propozițiile normative, de raporturile cărora se ocupă tocmai logica deontică. Nu puteam indexa logica deontică la

161.225.23, deoarece aceasta este creație a logicii moderne. Așadar, trebuia indexată la un indice subordonat diviziunii 164. A rezultat astfel:

LOGICĂ MODALĂ MODERNĂ - 164.1.08::161.26

LOGICĂ DEONTICĂ -
164.1.08::161.225.23

Pentru a putea indexa semiotica logică cu cele trei ramuri ale sale: sintaxa logică, semantica logică, pragmatica logică s-a relationat indicele 164.042, rezervat sistemelor axiomatice, cu indici de la clasa 8 corespunzători sintaxei, semanticii, pragmaticii și, respectiv, semioticii. Astfel:

SINTAXA LOGICĂ -
164.042::81'367

SEMANTICĂ LOGICĂ -
164.042::81'37

PRAGMATICĂ LOGICĂ -
164.042::81'27

SEMIOTICĂ LOGICĂ -
164.042::81'22

Fără a mai insista și asupra altor exemple: logica fuzzy; noi tipuri de raționamente (dilema, trilema, tetralema, polilema, etc),

toate tipurile de inferențe, când textul tabelei nu menționează decât inferențe mediate și inferențe imediate, fără a le detalia; alte sisteme filosofice care au fost indexate folosind extensia alfabetică propusă de tabelă : 14A/Z
14Idoneism,
14Confucianism,
14Neohegelianism,
14Epicurism,
14Daoism,
14Neospiritualism

Conchidem că în tentativa noastră de a tezaurifica indicii de clasificare zecimăla din cadrul clasei 1 s-a încercat anticiparea, măcar în parte, a noțiunilor ce vor fi cu siguranță introduse într-o eventuală ediție revizuită a clasei 1. Procedând astfel, nădăduim că va fi presupus mai puțin efort o nouă tentativă de acest gen atunci când baza de pornire o va constitui o ediție a CZU complet fațetată și revizuită.

* Riesthuis, G. J. A. and Bledung, S. Thesaurification of the UDC. In: *Tools for Knowledge Organization and the Human Interface*. Frankfurt/Main, Indeks Verlag, 1991, p.109-117.